

Олга Маркова

МАЙСТОРИТЕ И ГОЛЯМОТО КИНО

София, 2021

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Олга Маркова, автор, 2021

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2021

ISBN 978-619-01-0910-5

ОЛГА МАРКОВА

МАЙСТОРИТЕ
И
ГОЛЯМОТО КИНО

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	11
-------------------	----

ПЪРВА ЧАСТ

КОПОЛА

Предизвикателството на втората младост	19
--	----

СЪР АЛЪН ПАРКЪР

Вие не сте ли... ..	27
---------------------	----

РОБЪРТ ОЛТМАН

Рушителят на холивудските митове	33
--	----

НИКИТА МИХАЛКОВ

Корифеят на руското кино	39
--------------------------------	----

ТЕО АНГЕЛОПУЛОС

Да хвърлиш бутилка в морето	47
-----------------------------------	----

ЗАНУСИ

Рафинираният интелегент	57
-------------------------------	----

ВИКТОР ЕРИКЕ

Уникално естетическо присъствие	67
---------------------------------------	----

КОСТУРИЦА

Емблема на балканския гений	75
-----------------------------------	----

АЛЕКСАНДЪР СОКУРОВ

Вечният смутител на духовете	85
------------------------------------	----

КАТРИН ДЕНЬОВ

Проникновена, изискана, виртуозна	93
---	----

ДЖЕРИ ШАЦБЪРГ	
Вдъхновението е навсякъде	103
ОТАР ЙОСЕЛИАНИ	
Мечта, наречена Грузия	109
НИКОЛАЙ БУРЛЯЕВ	
Снимай всеки филм, сякаш е последен	117
МИКА КАУРИСМАКИ	
Документалната камера „пише“ в движение	127
ГЕОРГИЙ НАТАНСОН	
С уникална памет и енергия	133
ЛЮДМИЛА ЧУРСИНА	
Спасението е в добротата	139
ДАВИД ЛАНЗМАН	
С горчивата усмивка на Годар	145
ТЕРИ ДЖОУНС	
Отвъд смеха в киното	151
БЕНТ ХАМЕР	
С уважение към литературния първоизточник	157
ДЖИМ СТАРК	
Онези, които продуцират кино, просто са луди	157
ЛЮБИЩА САМАРДЖИЧ	
Светът обича откачените	161
ВЛАДИМИР ВИСОЦКИ	
Диалектика на гена	169
НИКИТА ВЛАДИМИРОВИЧ	
Синът Висоцки	175
ВИМ ВЕНДЕРС	
Стремеж към върха	181

ИРЖИ МЕНЦЕЛ	
Запазената марка	195

ЛЮК БЕСОН	
Гмуркане в разни посоки	203

ВТОРА ЧАСТ

ОЛИВЪР СТОУН	
„Чужденецът“ в Холивуд	213

ВЕРНЕР ХЕРЦОГ	
Открехната врата към неочакваното	223

ТОНИНО ГУЕРА	
Ловецът на образи	233

ЖАН-КЛОД КАРИЕР	
Жива история на драматургията	241

КЛАУДИЯ КАРДИНАЛЕ	
С неприлично много късмет	249

ДЖОН МАЛКОВИЧ	
На гребена на вълната	263

ТАКЕШИ КИТАНО	
Новият император на японското кино	271

ДЖУЛИАНО МОНТАЛДО	
Шансът да си на върха	279

НИКИТА МИХАЛКОВ	
Авторитет, неподлежащ на съмнение	289

БРАТЯ ДАРДЕН	
Сбогом на стереотипа, на „fausse bonne idee“	301

ДЕЙВИД ЛИНЧ	
Да уловиш голямата риба с експериментаторски дух, границещ с ексцентрика	311

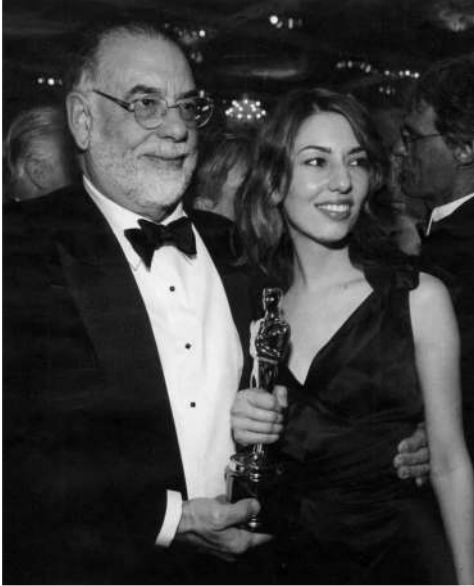
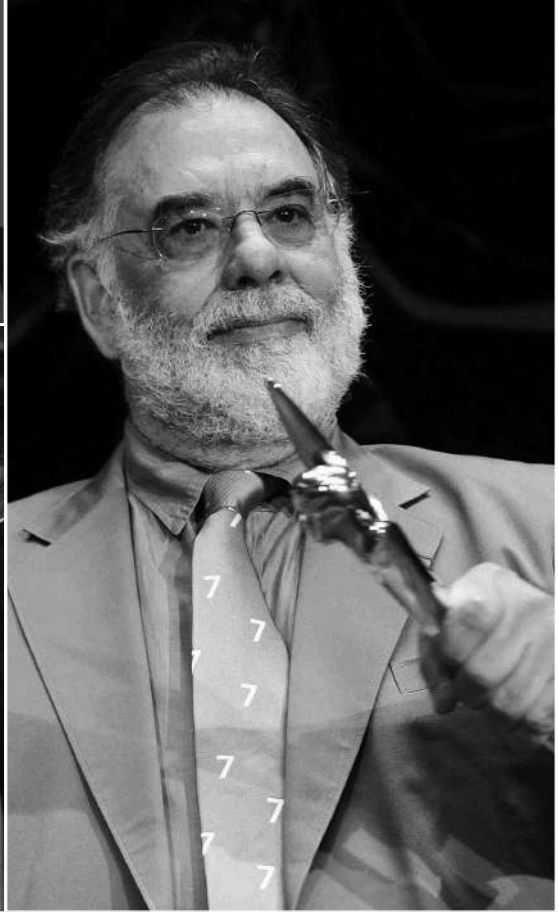
КЛОД ЛЬОЛУШ	
С толкова много любов	319
СЕРГЕЙ СОЛОВЬОВ	
Неспасяемият романтик	331
ГОРАН ПАСКАЛЕВИЧ	
Няма давност за бурето барут	343
МАЙКЪЛ ПЕЙЛИН	
Човек на думата... и на действието	349
РОМАН БАЛАЯН	
Нищо не може да възпре личността в порива ѝ към свобода	357
БЕПЕ ЧИНО	
Безкрайно сбогуване със Сицилия	365
ТОНИ ПАЛМЪР	
Вечният провокатор	375
ПИЕР-АНРИ ДЪОЛО	
31 години между две снимки	383
МИЛЧО МАНЧЕВСКИ	
Преди и след дъжда	391
БЕАТРИС РОМАН	
Рискът да се самоанализираш	399
АНДРЕЙ КОНЧАЛОВСКИ	
От екранизацията към приказката	409

ТРЕТА ЧАСТ

КАРЛОС САУРА	
В аурата на Саура	421
ДЖЕЙН ФОНДА	
Антизвездата	435

ТЕД КОЧЕВ	
Завръщане към корените	449
РУПЪРТ ЕВЕРЕТ	
Откровенията на многоликия професионалист	457
ВИМ ВЕНДЕРС	
Неуморният пътешественик	465
КАРЕН ШАХНАЗАРОВ	
Екранен майстор с много индивидуалности, за когото изкуството е мисия	475
ДЖОН МАЛКОВИЧ	
С усет за Голямото кино	483
ЕЙБЪЛ ФЕРАРА	
Непредвидимостта на свободата в един портрет на живо	491
ЕМАНЮЕЛ КУРКОЛ	
Да се ориентираш в хаоса на съвременното	501
МАРЛЕН ХУЦИЕВ	
Пророк на новия филмов език с непримирима безкомпромисност	507
ГОЙКО МИТИЧ	
Мит и реалност	515
ИЛДИКО ЕНЕДИ	
Поезия в мрака	523
СЕРГЕЙ ПАРАДЖАНОВ	
Храм от образи, светлина и истина, или безкраен приказен карнавал	533
РОМАН БАЛАЯН	
Прицел към унизените и оскърбените	541
ФРАНКО НЕРО	
От спагети-уестърните до кинокласиката или актьорът с три милиарда зрители, изиграл на екрана над 30 националности	551

ДАНИС ТАНОВИЧ	
Добротата винаги респектира	559
НУРИ БИЛГЕ ДЖЕЙЛАН	
Непрестанно пътуване към неизвестното... и към Истината	569
ХЮ ХЪДСЪН	
Британският Орсън Уелс	577
БИЛЕ АУГУСТ	
Солидната литература – залог за успеха на доброто кино	583
АКИ КАУРИСМАКИ	
Да се научим да живеем	591
ВАСИЛИЙ ЛАНОВОЙ	
Съдба, окрилена от чест и достойнство	597
ВАЦЛАВ МАРХОУЛ	
С универсална тема да се гмурнеш в арт-хаус изкуството	603
ДЖЕРАЛДИН ЧАПЛИН	
Потомствена актриса	611
ДЖАФАР ПАНАХИ	
Да запазиш човешката си същност	617

Познавам творчеството на Франсис Форд Копола и се възхищавам от него, но никога не съм си представяла режисьора в толкова демократична светлина, в каквата ми го откри личният контакт на гръцка земя. Може би защото в съзнанието ми още е жив документалният филм за снимачния процес на *Апокалипсис сега*, удостоен със „Златна палма“ в Кан и обявен от световната критика за „крайъгълен камък на киното, за уникално артистично и техническо постижение и свидетелство за непреходните стойности на нашата епоха (подобно на шедеври като Сикстинската капела, Крал Лир и Деветата симфония)“. Няма да забравя ситуацията, когато Копола и целият екип са принудени по технически причини да прекъснат снимките на Филипините за неопределено време. Всички са достатъчно изнервени, а и самият остров ги притиска с ограничената си територия. Марлон Брандо постоянно се разхожда напред-назад, гладейки голата си глава, и потъва все по-дълбоко в образа на полковник Уолтър Кърц. А Мартин Шийн, преуморен, със сетни сили се оплаква, че не се чувства добре. Тъкмо в този критичен момент Копола отсича: „Престани да се глезиш!“ Всъщност само ден-два след това актьорът е откаран в болница с инфаркт...

Знаех, че напоследък режисьорът снима в Румъния и у нас – в Двореца в Балчик. Но не бях убедена, че ще отдели време да дойде предпоследния ден (26 ноември 2005) на 46-ия Международен кинофестивал в Солун, при това с дъщеря си София и сина си Роман, за да бъде удостоен тържествено в кинотеатър „Олимпия“ с Голямата награда „Златен Александър“ за цялостен принос във филмовото изкуство. Връчването на наградата се превърна в истински спектакъл, режисиран от самия Копола и аплодиран на крака от публиката, която той упорито приканваше да се качи на сцената.

Изключителна като преживяване бе срещата с него в Македонския музей за съвременно изкуство, отново режисирана от самия него, озаглавена *Хайде да поговорим за Изкуство, хайде да поговорим за Кино*. Още в самото начало с отговора на отправения към него въпрос „Как се чувствате?“ той предразположи всички за разговор:

– На 16-годишна възраст се чувствам отлично, тъй като, както е известно, след 50 години човек започва живота си отново. Преживявам новата си младост. Тя е особено полезна в творчеството ми.

– Мислите ли понякога за смъртта?

– Преживявал съм я многократно с не един от актьорите ми. Не се старая да мисля за нея. Представям си я като асансьор, който непрестанно се движи нагоре – надолу. Е, в един момент вратата на асансьора няма да се отвори...

– Току-що идвате от Балчик. Бихте ли снимали в България?

– Очарован съм от живописността на вашата природа и таланта на вашите актьори. Надявам се да се завърна отново и да снимам в този морски град. Харесвам и румънските актьори.

– Бихте ли споделили мисли за новия си филмов проект Младост без младост, който започнахте да снимате в Румъния?

– Не обичам да говоря предварително. Заинтересува ме творчеството на един румънски ориенталист, автор на религиозни произведения, романи и къси разкази, починал преди 15 години. Върху него базирам филма...

– Какъв вид кинотворби привличат вниманието ви?

– Интересувам се от филми, които можеш да направиш за самия себе си. Да реализираш творба е все едно да отправиш въпрос. И когато я завършиш, получаваш отговор. Едва ли съзнавате колко трудно е да убедиш финансистите, че искаш да създадеш филм, тъй като у теб се таи въпрос, на който се стремиш да намериш екранен отговор. През целия ми живот с произведенията си съм експериментирал. Впускал съм се във всякакви експерименти. Сега използвам всичко онова, което съм научил с годините, без да се вода от касовите си успехи.

– С музикалната фантазия От сърце още в 1982 г. проправяте пътя за употреба на видеомонтажни техники в киното, които днес вече са стандартна практика. Филмът обаче се оказва финансов провал. Дори някои „доброжелатели“ предсказват край на вашата кариера. В отговор – вие не само се задържате на екрана, но и мъжко го превземате. Кръстникът III (1990) сякаш е триумф на професионалното ви отмъщение.

– Близо сте до истината. Когато шефовете на „Парамаунт“ ми възложиха да режисирам Кръстникът (1971), бях на 32 години. Те не ми вярваха до такава степен, че наеха и друг режисьор, който да върви по петите ми и да ми напомня как всеки миг мога да бъда заменен. Снимачният процес не беше особено уютен... В даден момент Чарлс Блъдорн, който ръководеше фирмата собственик на „Парамаунт“ – „Gulf + Western“, – ме заплаши с уволнение. Тогаво Марлон Брандо – уникалният изпълнител на ролята на Дон Корлеоне – заяви публично: „Ако уволните Франсис, аз ще напусна екипа.“ Истории всякакви...

– Самият Марлон Брандо твърди: „Дълбоко съм убеден, че режисьорите трябва да разполагат със свободата да реализират идеите си, макар че Франсис остава в нашите ръце разгръщането на образите.“

– Да. Оставих актьорите сами да решат какво да правят. Брандо, например, съкрати много от написаното в сценария и изгради ролята такава, каквато смята, че трябва да бъде. А през 1972 г. двамата с Марио Пузо получихме „Оскар“ за сценария. Филмът бе удостоен общо с три „Оскара“.

– *Доколкото зная, с помощта на Марлон Брандо се пренаписва и сценарият на Апокалипсис сега, по романа Сърцето на мрака на Джоузеф Конрад, с цел да се приближи повече до литературния първоизточник.*

– Книгата бе много силна и обсебваща. А сценарият не се оказа на нейното ниво. По време на работа този факт се изясни доста красноречиво. Така, че прибгнахме до пренаписване на текста.

– *Безспорен авторитет ли е за вас сценарият? Какво се случва, ако един режисьор или актьор иска да направи нещо от гледна точка, различна от предложената в драматургията?*

– Личният ми опит доказва, че сценарият е много важен. Но понякога творецът не го следва точно. Смесът на кинодраматургията е в това: всеки от екипа да разбере какво трябва да прави. Аз обикновено окуражавам актьорите да се изявяват със свои идеи, които могат и да са различни от сценария. В процеса на работа опитваме разни варианти и от тях запазваме най-качествените. Понякога това ражда отличен резултат.

– *Като син на композитор – Кармин Копола – вие не само се обучавате за музикант, но и печелите специална стипендия за Военната академия в Ню Йорк. Може би тук се крие разковничето за изключително драматичната роля на музиката във вашите филми!*

– Бях много добър изпълнител на туба. Интересът към музиката предшестваше бакалавърската ми степен по театрални изкуства (1959) и обучението ми по кино в UCLA (1966), където моят втори филм *Вече си голямо момче* ми донесе магистърска степен. За мен без музика не може да бъде постигната емоционалната атмосфера на екрана.

– *Каква е причината да не снимате вече десетилетие?*

– Най-важното при започването на един филм е да намериш проблем, който те интересува и желаш с него да заинтригуваш и другите. Често в търговската филмова индустрия една и съща кинотворба се прави отново и отново. Реализирането на филм изисква пари, които трябва да намериш отнякъде...

Всъщност от години Копола се впуска в различни търговски начинания, включително ресторантьорство и винопроизводство, с единствената цел да набира средства за самофинансиране на филмите си. Така че, когато някой проект го съблазни, да не бъде принуден да проси пари.

– За мен най-добро е самофинансирането – продължава той. – То те прави независим, освобождава те от опеката и унижението пред бизнесмени, често неразбиращи нищо от кино.

– *Международните тенденции показват, че парите идват от DVD и кабелна телевизия. Споделяте ли мнението, че кинозалите започват да преживяват бавна смърт?*

– Според мен истината е, че около 80% от хората гледат всеки нов филм в домашен формат, т.е. DVD или кабел. Това е икономически факт. Аз все още съм убеден, обаче, че ще бъде съхранено интимното изживяване – хората да гледат една кинотворба заедно, както се казва в съобщество. В тази неповторима атмосфера долавяш диханието и реакциите на другите. Вярвам, че трябва да се върнем към класическата форма на киносалона, където звукът е прекрасен, седалките – удобни и цялата обстановка – уютна. Всичко това, което наричахме road show, неминуемо ще продължи: купуваш си билет и програма, прекарваш чудесна вечер в киносалона и се завръщаш у дома.

Що се отнася до технологията HD, тя няма нищо общо с нивото на продукцията, а е тясно свързана с ръста на техниката. Бих предсказал, че до 5 години всички филми ще бъдат заснимани в електронен формат.

– *Обичате да работите в екип? Имам предвид присъстващите тук двама ваши отколешни приятели и сътрудници: изтъкнатия оператор и фотограф Виторио Стораро, чиято рядка по рода и замаха си изложба, озаглавена „Да пишеш със светлина“, очарова всички в Солун, и художника Дийн Тавуларис, когото откривате, търсейки сценограф за първата част на Кръстникът.*

– Чест е за мен, че получих тук наградата „Златен Александър“ в присъствие на най-близките и най-значимите ми колеги Виторио и Дийн, с които работя повече от три десетилетия. Без тях моят филм *Апокалипсис сега* би бил съвсем различен. Щастлив съм, че продължаваме да си сътрудничим ползотворно, при това без да си „изневеряваме“.

Тъкмо тук се намесва Виторио Стораро (който бе и председател на журито на международния филмов конкурс в 46-то издание на Солунския фестивал).

– Когато Франсис ме покани за оператор на *Апокалипсис сега*, това бе повратен момент в живота ми. Предварително знаех, че всяка работа предлага шанс за съзряване. И все пак в началото на снимачния процес в джунгите на Филипините не осъзнавах, че това ще се окаже толкова дълъг, труден, скъп, опасен, но прекрасен проект, който ще промени живота ми завинаги. Тъкмо в него аз имах възможността да усъвършенствам моята концепция за работа със светлината и сянката, за отношението между тях, и да постигна собствената си хармония. Надявам се да съм успял...

Разбиращата усмивка на Копола е съпричастна с мнението на Стораро. След 30 години съвместна работа това трио може да се разбира помежду си и без думи. Всеки от него говори за доверието един към друг, за вярата в творческия проект и в крайния му резултат. Споменава се и дейността на Копола с други гръцки сценографи като Василис Фотопулос. Това е повод за режисьора да подчертае далечните си връзки в Magna Grecia:

– Чувствам се в синхрон с гръцката културна среда. Може би един ден ще реализирам своя филмова версия за историята на Троянската Елена.

В един момент, някак неочаквано, Копола се изправя на крака и се обръща специално към студентите по киноизкуство:

– Бихте могли да създадете филм и с обикновена камера и касетофон... Сега студията желаят да реализират бисери без риск. За мен това е все едно да искаш да направиш бебе без секс.

Новата технология HD вече е тук и ще остане тук, но все още не е осъществен филм с нея, а и до 5 години не го виждам. Цифровата среда сега „прохожда“. Не е далеч времето обаче, когато ще изчезне разликата в качеството на кино-творбите.... Филмът не е Елемент, който естествено съществува в природата. Той е технология.

– *Трябва ли в наши дни човек да е млад и глупав, за да се ориентира към киното?*

– Мисля, че е необходимо да сте млади и глупави не само за да реализирате филми, но и за да живеете правилно. Разумно е да живееш щастливо, защото когато умреш, ще умреш с щастлива смърт.